

فهرست

سخن پژوهشکده..... ۹

فصل اول: اهمیت و نقش انتخابات

انسان و سرنوشت ۱۵

و جوب حضور در صحنه..... ۱۸

تکلیف محوری ۲۲

آثار انتخابات ۲۴

آفات عدم حضور و انتخاب نادرست ۲۵

بی تفاوتی، گناهی بزرگ ۲۶

ذلت جامعه اسلامی..... ۲۸

گسترش ظلم ۲۹

ضررهای جبران ناپذیر ۳۰

پاسخگویی در محضر الهی ۳۱

۷۶	۴. هدایای فریبنده .....
۸۰	۵. غیبت .....
۸۲	۶. افشاگری .....
۸۵	۷. عکس و اطلاعیه غیر مجاز .....
۸۶	۸. تصرف در اموال عمومی و خصوصی .....
۸۷	۹. تعصبات غیر دینی .....
۹۱	خرید و فروش رای .....
۹۲	ج) نقش رسانه‌های جمعی .....

فصل چهارم: انتخاب اصلح

۹۷	الف) مفهوم و ضرورت انتخاب اصلح .....
۹۹	ب) معیارهای اصلح .....
۹۹	داشتن بینش سیاسی .....
۱۰۰	انصاف و عدالت‌پیشگی .....
۱۰۱	شجاعت انقلابی .....
۱۰۲	حمایت از محرومان .....
۱۰۳	صلاحیت اخلاقی .....
۱۰۴	ج) راه‌های شناخت اصلح .....

فصل پنجم: وظایف انتخاب‌کنندگان و مجریان انتخابات

۱۱۰	الف) حقوق و مسئولیت‌های انتخاب‌کنندگان .....
۱۱۰	تحقیق و شناخت کاندیداها .....
۱۱۰	رعایت تقوای سیاسی .....

فصل دوم: شرایط، وظایف و اختیارات انتخاب‌شوندگان

۳۶	الف: شرایط انتخاب‌شوندگان .....
۳۶	۱. شایستگی .....
۳۸	۲. سابقه درخشان .....
۳۹	۳. دین‌داری و وفاداری به اسلام .....
۴۱	۴. تخصص .....
۴۲	ب: وظایف و اختیارات .....
۴۲	۱. وظایف و اختیارات مجلس خبرگان رهبری .....
۴۵	۲. وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور .....
۴۸	۳. وظایف و نقش نمایندگان مجلس .....

فصل سوم: اصول تبلیغات انتخاباتی

۵۸	الف) ضوابط اسلامی تبلیغات .....
۵۸	۱. اخلاص و اسلام‌خواهی .....
۵۹	۲. قانون‌مداری .....
۶۰	۳. رعایت حرمت شخصیت‌ها .....
۶۲	۴. قضاوت‌های عادلانه .....
۶۴	عبرت از مشروطه .....
۶۵	ب) منکرات تبلیغاتی .....
۶۷	۱. تخریب شخصیت .....
۷۱	۲. دروغ .....
۷۴	۳. تهمت .....

مشورت کردن ۱۱۴

عدم تأثیر پذیری ۱۱۶

نقش علما در مشارکت سیاسی ۱۱۹

پرهیز از گروه گرایی ۱۲۳

رای باطل ندادن ۱۲۵

(ب) وظایف و موازین مجریان انتخابات ۱۲۵

امانتداری ۱۲۵

خدامداری ۱۲۷

ضابطه مندی ۱۳۰

عدم پذیرش هدیه ۱۳۰

پرهیز از بانده بازی ۱۳۲

فهرست منابع ۱۳۴

سخن پژوهشگر

انسان موجودی انتخابگر است.

زندگی انسان مجموعه‌ای از انتخاب‌هاست. انتخابات درست و دقیق به فرد و جامعه ارزش می‌دهد، و انتخاب‌های نادرست و زیان‌بخش عامل سقوط و نابودی انسان‌ها می‌شود.

زمینه‌ساز پیشرفت و سعادت انسان همین دو راهی‌ها و چند راهی‌ها است.

در دو راهی‌هاست که خوب و بد از همدیگر جدا می‌شوند، و بد و بدتر مشخص می‌گردند.

دو راهی ایمان و کفر، دو راهی شرک و توحید، دو راهی ظلم و عدل، دو راهی تقوا و فجور، دو راهی خدمت‌رسانی و خودخواهی، دو راهی همزیستی با محرومان یا مستکبران دو راهی صداقت و دروغ، دو راهی جهاد و رفاه همه و همه صحنه‌های آزمون و ارزیابی انسان‌هاست.

دو راهی‌ها، هم در میادین ایمانی و اخلاقی و رفتاری فعالیت‌های فرد وجود دارد هم در مسیر اقتصاد و سیاست و فرهنگ جامعه خود را نشان می‌دهد.

انتخاب نظام سیاسی، انتخاب رهبری الهی، انتخاب نمایندگان مؤمن و صالح و شجاع و بیدار، انتخاب رشته تحصیلی، انتخاب شهر و محل کار و زندگی، انتخاب همسر و همکار و همسایه و انتخاب دوست و شریک تجاری همه و همه نمونه‌های کوچک و بزرگ انتخاب در زندگی انسان‌هاست. انسان در انتخاب کردن مجبور است، هر کسی انتخاب نکند دیگران برای او انتخاب می‌کنند. حفظ آزادی و استقلال و ایمان و اخلاق و عدالت اجتماعی تنها در سایه انتخاب درست میسر است. قرآن در ارزیابی انسان‌ها، ایمان و دانش و تقوا و جهاد را مهمترین شاخص‌ها می‌داند و انتخابگران باید به این معیارها توجه کنند.

امروز و همیشه شیاطین درونی و بیرونی می‌کوشند برای مردم و بجای مردم آنچه را خود می‌پسندند، انتخاب کنند.

هر انتخاب درست، زمینه انتخابی بهتر و عالی‌تر را فراهم می‌آورد و هر انتخاب غلط توان انتخاب خوب بعدی را از انسان سلب می‌کند، انتخاب خوب پله‌ای به سوی آزادی و آگاهی و عدالت و مقام قرب الهی است. انتخاب بد، زمینه سقوط بیشتر و محدودیت افزون‌تر را فراهم می‌سازد. بنابراین حضور در انتخابات گوناگون اجتماعی و نظر دادن در امور مربوط به زندگی جمعی مقتضای ایمان و عقل و احساس مسؤولیت

اجتماعی و نوعی پیشگیری از منکر و حمایت از معروف است، با روی کار آمدن صالحان میدان برای همه ارزش‌ها باز می‌شود و با اقتدار ناصالحان زمینه‌های اجرای قوانین قرآن و اسلام کاهش می‌یابد و با سلطه اشرار، ابرار گوشه‌نشین می‌شوند. همه ما در انتخابات چهار وظیفه بزرگ داریم:

۱. حضور جدی و با نشاط و مسئولانه در تمام انتخابات مربوط به سرنوشت سیاسی و فرهنگی و اقتصادی کشور.

۲. رأی دادن و گزینش بهترین‌ها و تلاش برای شناخت بهترین‌های ایمانی، اخلاقی، علمی، و توانمندترین‌ها در چارچوب قوانین الهی.

۳. عدم اهانت به دیگران و حفظ شخصیت عموم مسلمین و ابعاد مثبت دیگران برای امکان بهره‌گیری از آنان در جایگاه‌های شایسته و مناسب.

۴. تمام دست‌اندرکاران (کاندیدها، رأی‌دهندگان و هواداران و مجریان) با قصد قربت وارد میدان شویم و سعی کنیم کار را به شایسته‌ترین‌ها بسپاریم.

کتاب حاضر که در مجموعه «فقه و زندگی» فراهم آمده به کاوش در معروف و منکرهای سیاسی و مرتبط با انتخابات پرداخته و اصول رفتار اسلامی را برای انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و دیگر دست‌اندرکاران و هواداران روشن ساخته است. امیدواریم با شناخت وظیفه الهی و عمل به آن

گام‌هایی بلندتر به سوی کسب رضای خداوند و خدمت به بندگان او برداریم
و در تقویت نظام اسلامی بکوشیم.

پژوهشکده‌ی امر به معروف و نهی از منکر

تلفن: ۰۲۵)۳۷۷۳۴۴۳۰

قم، خیابان سمیه، کوچه ۱۲، پلاک ۳۵۵

<http://al-adl.ir>

فصل اول

اهمیت و نقش انتخابات

انسان و سرنوشت

بر مبنای اصل پندجاه و ششم قانون اساسی، حاکمیت انسان بر سرنوشت اجتماعی خویش حقی نشأت گرفته از حاکمیت مطلق خدا بر جهان و انسان معرفی شده است. این حاکمیت دارای سه ویژگی حقوقی است:

۱. حاکمیت انسان حقی الهی است و قابل سلب از او نیست و کسی نمی تواند این حق الهی را با زور و غلبه از وی سلب کرده و از حاکمیت بر سرنوشت خویش محروم نماید زیرا چنین محرومیتی به معنی سلب آزادی و اختیار از انسان بوده و اسلام این شیوه را محکوم نموده است ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾^۱ در گرایش مردم به دین، اجباری نیست، زیرا راه درست به خوبی از راه نادرست مشخص شده است.

---

۱. سوره بقره، آیه ۲۵۶.

بنابراین، انسان‌ها با اعمال این حق مسلم خویش، افزون بر سرنوشت فردی، از سرنوشت گروهی نیز برخوردارند و رفتارهای جمعی آنان در سرنوشت فردی و گروهی مؤثر است. چه اینکه خالق انسان‌ها فرموده است:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾^۱.

خداوند سرنوشت هیچ ملتی را تغییر نمی‌دهد، مگر آن‌که آنها خود اقدام به تغییر آن کنند.

حضرت امام خمینی ره معتقد است:

ملت ایران بر سرنوشت خود حاکمیت دارد و این ملت ایران است که می‌خواهد سرنوشت خود را تعیین کند.^۲

ایشان بر مبنای اندیشه سیاسی خویش فرمود:

از حقوق اولیه هر ملتی است که سرنوشت و تعیین شکل و نوع حکومت خود را در دست داشته باشد. طبیعی است که چون ملت ایران بیش از نود درصد مسلمانند، باید این حکومت بر پایه‌های موازین و قواعد اسلامی بنا شود.^۳

آیت‌الله ابراهیم امینی، اعمال حق الهی انسان‌ها برای تغییر سرنوشت جمعی خود را در قالب تشکیل حکومت اسلامی دانسته و می‌فرمایند:

مشارکت سیاسی مردم در حکومت و مراجعه به آرای عمومی، یعنی همه‌پرسی و انتخابات در جهان امروز از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و آن را بهترین شیوه حاکمیت می‌شناسند. در نظام جمهوری اسلامی ایران

۲. حق حاکمیت انسان بر سرنوشت خویش با انتقال اختیاری هم قابل سلب نیست، به این معنی که خود انسان نمی‌تواند زمام اختیار و حاکمیت بر سرنوشت خود را به دیگری واگذار کند و بدون آنکه از خود اختیاری داشته باشد، تابع دیگری باشد؛ ﴿أَمْ آتَّخِذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَإِنَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ﴾^۱ آیا سرپرستانی جز خدا گرفته و به پرستش آنها پرداخته‌اند؟ تنها خداست که سرپرست آنان است.

اصولاً قرآن اطاعت از غیر خدا را به عنوان بندگی و سلب اختیار نامشروع از انسان، شرک می‌شمارد.

۳. این حق الهی را نمی‌توان در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار داد. زیرا هدف از آزادی و اختیار انسان بهره‌گیری او در ابعاد دوگانه زندگی مشترک اجتماعی در جهت منافع اختصاصی خود یا جامعه خویش است و به استخدام کشیدن این موهبت الهی برای منافع یک فرد یا گروه خاص، انحراف از سنت خلقت و تعدی از حدود الهی و تجاوز به حقوق مردم است، ﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰئِزُونَ﴾^۲... و کسانی که از حدود قوانین الهی تجاوز کنند ستمکارند.

افراد ملت این حق الهی را مشترکاً در سازماندهی کشور و ایجاد تشکیلات سیاسی به کار می‌گیرند و به طور دسته‌جمعی این حق خدادادی را از طریق نهادهای سیاسی و قوای حاکم اعمال می‌نمایند.^۳

۲. صحیفه نور، ج ۴، ص ۲۶۵، (۵۷/۸/۱۱).

۱. سوره رعد، آیه ۱۱.

۳. همان، ج ۳، ص ۴۲، (۵۷/۸/۱۶).

۲. سوره بقره، آیه ۲۲۹.

۱. سوره شوری، آیه ۹.

۳. فقه سیاسی، عباسعلی عمید زنجانی، ج ۱، ص ۲۸۱.

مشارکت سیاسی و حضور در صحنه را چنین تبیین کرده‌اند: حضور مردم در صحنه، معنایش این است که آحاد مردم؛ پیر و جوان، قشرهای مختلف، مرد و زن در هر نقطه‌ای از کشور، مسائل اساسی کشور را مسائل خودشان بدانند؛ مسائل علمی و پیشرفت علمی و فنی را مسئله اساسی خودشان به حساب آورند؛ پابندی کشور و نظام و مسئولان به ارزش‌های اساسی انقلاب را به عنوان یک خواست حقیقی خودشان همه‌جا مطرح و مطالبه کنند. حضور مردم در صحنه، یعنی بی تفاوت نبودن؛ سرنوشت کشور را رها نکردن؛ بی رغبت نبودن نسبت به حوادثی که در کشور می‌گذرد؛ این معنای حضور در صحنه است.

ایشان سپس با توجه به حیات سیاسی - اجتماعی یک ملت می‌فرمایند: وقتی یک ملت - پیر و جوانش، بزرگ و کوچکش، قشرهای مختلفش - نسبت به مسائل گوناگون کشور خود دارای انگیزه و فکر است، آن فکر را بر زبان می‌آورد، بر آن پای می‌فشرد و از آن دفاع می‌کند، این ملت، ملت زنده‌ای است و آینده آن تضمین شده است.^۱

این امر به عنوان یک حکم و وظیفه شرعی در رساله توضیح‌المسائل آیت‌الله مکارم شیرازی چنین آمده است:

هرگاه مسلمانان از این بیم داشته باشند که اجانب نقشه استیلاء بر مملکت اسلامی را کشیده و بدون واسطه یا با واسطه عمال خود از داخل یا خارج آن را عمل کنند. بر همه مکلفین واجب است که به هر

نیز همه‌پرسی به عنوان یک اصل، پذیرفته شده است. نوع حکومت، یعنی جمهوری اسلامی با خواست و رأی مردم و تأکید و تأیید امام خمینی علیه السلام تعیین شد و استقرار یافت.^۱

آیت‌الله مکارم شیرازی نقش مردم در سرنوشت سیاسی و اجتماعی خود را اینگونه بیان می‌کند:

جمهوری اسلامی از دو جزء جمهوریت و اسلامیت تشکیل شده است که تبلور جمهوریت را در انتخابات می‌توان شاهد بود و همه در آن می‌توانند شرکت کنند.

وجوب حضور در صحنه

فقیه و اسلام‌شناس بزرگ جهان تشیع و بنیانگذار جمهوری اسلامی در بیان حکم شرعی این موضوع فرمود: ما مکلفیم در امور سیاسی دخالت کنیم، مکلفیم شرعاً، همان طور که پیغمبر صلی الله علیه و آله دخالت می‌کرد، همان طور که حضرت امیر علیه السلام دخالت می‌کرد.^۲

مسئولیت این امر خطیر از دیدگاه آن فقیه سیاستمدار، به حدی است که آن را در کنار نماز قرار داده و می‌فرماید:

باید همه شما، همه ما زن و مرد، هر مکلف، همان طور که باید نماز بخواند، همان طور باید سرنوشت خودش را تعیین کند.^۳

رهبر معظم انقلاب اسلامی - حضرت آیت‌الله خامنه‌ای - مفهوم

۱. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۸۵/۶/۲. ۲. صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۵۹، (۱۰ تیر ۶۰).

۳. همان، ج ۱۵، ص ۱۶۸.

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی ۸۵/۹/۲۲

وسيله‌ای که امکان دارد در برابر آن بایستند و از ممالک اسلامی دفاع کنند.^۱

آیت الله امینی معتقدند که:

شرکت در انتخابات یک وظیفه شرعی و ملی است. از این جهت شرعی است که بهترین وسیله است برای بقا و تداوم و اقتدار نظام اسلامی، و حفظ نظام اسلامی بر همگان واجب است. و بدین جهت یک وظیفه ملی است که استقلال و عظمت کشور بدان بستگی دارد و عموم شهروندان از آن بهره می‌گیرند.^۲

حضرت آیت الله مکارم شیرازی درباره شرکت در انتخابات فرمودند:

با توجه به شرایط موجود و اینکه دشمنان ما اصرار بر عدم شرکت در انتخابات دارند، به نظر می‌رسد که شرکت کردن تمام افراد واجد شرایط، واجب است.^۳

آیت الله صافی گلپایگانی هم در این باره چنین نگاه داشته است:

وظیفه هر مسلمان است که در بهبودی امر و وضع معاش و اقتصادی مسلمانان اهتمام نماید که (من اصبح و لم یهتم بامور المسلمین فلیس بمسلم).^۴

ایشان همچنین کمک و یاری رهبران و مجریان دلسوز و شایسته را واجب دانسته و در فتوای خویش فرموده‌اند: مسلمان اگر بتواند جامعه و

مملکت را در مسیر اجرای احکام اسلام قرار دهد و احکام اسلام را اجرا سازد، باید اقدام کند و واجب است با کسانی که این نیت را دارند، همکاری و تشریک مساعی نماید.^۱

با توجه به این که استعمارگران و برخی از دشمنان اسلام می‌کوشند با شیوه‌های عوام‌فریبی و معرفی افراد به ظاهر متدین و با رخنه در سیستم‌های مختلف یک نظام سیاسی، به صورت نامحسوس به اهداف پلید خویش دست یابند، هوشیاری مسلمین در مقابل دشمنان اسلام، دفاع از کیان اسلام خواهد بود.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در این باره گفته‌اند:

یکی از علل اصلی دشمنی دشمنان، برچیده شدن بساط غارت و چپاول قدرت‌های سلطه‌طلب در ایران است. مراکز قدرت جهانی به این چشم دوخته‌اند تا اگر مردم در انتخابات حضور گسترده‌ای نیافتند با تبلیغ و القای جدایی مردم از نظام، راه را برای دخالت‌ها و سلطه‌طلبی‌های خود در ایران هموار کنند.^۲

آیت الله صافی گلپایگانی مقابله با تهاجمات دشمنان دین را از واجبات شرعی دینداران شمرده و در این باره چنین نوشته‌اند:

مبارزه با نفوذ اقتصادی و فکری و سیاسی بیگانگان. در بلاد اسلام، بر هر مسلمان واجب است و کمک کردن به آن حرام است.^۳

۱. همان، مسئله ۲۹۰۷.

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، بیانات رهبر انقلاب ۸۲/۱۱/۲۴.

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۷۳۹.

۱. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۶۳۰.

۲. روزنامه جمهوری اسلامی ۱۳۸۵/۶/۲.

۳. WWW.makaremshirazi.org.

۴. توضیح المسائل، مسئله ۲۸۹۶.

تکلیف محوری

رقابت‌های انتخاباتی از امور اجتناب‌ناپذیر همه‌پرسی‌ها در تمامی ملل جهان می‌باشد. در اندیشه سیاسی جوامع غربی، برد و باخت‌های سیاسی از دغدغه‌های تمامی رقیبان بوده و کاندیدای منتخب، خود را برنده مسابقه قدرت، و رقبای دیگر را بازنده و شکست‌خورده آن میدان می‌داند.

بر مبنای اندیشه سیاسی اسلام، هیچ‌یک از کاندیداها و فعالان سیاسی و طرفداران آنها، نباید به دست آوردن نتیجه و چگونگی آن را ملاک عمل بدانند، بلکه می‌بایست کلیه فعالیت‌های خویش را یک تکلیف و وظیفه شرعی دانسته و نامزد منتخب را فردی برخوردار از مسئولیت سنگین شرعی و پاسخ‌گویی همگان در محضر خدای متعال بشمار آورند.

رهبر فرزانه انقلاب در این باره می‌فرماید:

برنده این انتخابات ملت است و همه کسانی که در انتخاب شرکت داشته‌اند، اعم از آنها که خود یا نامزد مورد علاقه‌شان رأی آورده یا نیاورده‌اند، همه برنده‌اند، بازنده این انتخابات، امریکا و صهیونیسم و دشمنان ملت ایرانند. همه با همدلی به یکدیگر و به دولت خدمتگزار کمک کنید تا گره‌ها یکی پس از دیگری گشوده شود.^۱

هنگامی که می‌خواهند آراء را بنویسند و وقتی می‌خواهند آن را در صندوق بیندازند، قصد قربت کنند و رضای الهی را حتماً در نظر داشته باشند.^۲

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به کنگره عظیم حج (۸۳/۱۰/۲۹).

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، از بیانات مقام معظم رهبری ۷۴/۱۲/۱۸.

امام خمینی علیه السلام فرمودند:

فرضا که ما بد باشیم، اما اسلام که خوب است، اسلام را که قبول دارند همه، این یک وظیفه اسلامی است که ما حفظ کنیم جمهوری اسلامی را. به یقین تمامی دلسوزان دین و فرهنگ اسلامی، مسئولیت حفظ کیان جامعه و نظام اسلامی را داشته و چون سربازی فداکار از مرزهای عقیدتی آن حراست می‌نمایند.

آیت‌الله صافی گلپایگانی در این باره نوشته‌اند:

هر مسلمانی باید استقلال جامعه مسلمانان و اعتلاء کلمه اسلام و قوت و قدرت مسلمین را در برابر کفار از اهم مقاصد دانسته و جریان امور را زیر نظر داشته باشد.^۱

در هر محیط اجتماعی و حکومت بشری، در اثر عوامل متعدد طبیعی یا مدیریتی یا کارشکنی‌های دشمنانه یا ... برخی نارسایی‌ها، مشکلات کوچک یا بزرگی نمایان شده و آسیب‌هایی متوجه شهروندان آن جامعه خواهد شد، اما اینگونه مسائل در تصمیم‌گیری‌های اساسی و سرنوشت‌ساز افراد به‌ویژه پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام تأثیری نخواهد گذاشت.

آیت‌الله مکارم شیرازی فرمودند:

مردم هوشمند و باایمان ایران، با وجود این‌که از مسایل گوناگون به‌ویژه وضعیت اقتصادی گله دارند، ولی هنگامی که امر سرنوشت‌سازی مطرح می‌شود، آنها را فراموش کرده و به میدان می‌آیند. این نشانه شعور بالای سیاسی مردم است.^۲

آثار انتخابات

برگزاری هر گونه انتخاباتی در کشور تأثیرات مثبتی در ابعاد سیاسی-اجتماعی و روانی در ملت ایجاد خواهد کرد. رهبر معظم انقلاب می‌فرماید:

اولین اثر انتخابات این است که نشان‌دهنده حیات و خودآگاهی یک ملت است؛ این را باید ملت ما با استفاده از فرصت انتخابات‌های گوناگون و پی‌درپی، تمرین و اثبات کند. اثر بعدی هم این است که وقتی اراده مردم در یک انتخاباتی وارد میدان می‌شود، آن چیزی که بر طبق اکثریت مردم و خواست و آرمان آنهاست، آن تحقق پیدا می‌کند؛ چه در انتخاب رئیس‌جمهور، چه در انتخاب نمایندگان مجلس و انتخابات مجلس خبرگان و انتخابات شوراها.^۱

مقام معظم رهبری با اشاره به آزادی موجود در کشور به ویژه آزادی فکر و بیان، وجود انتخابات را نشانه برخورداری ملت ایران از آزادی‌های سیاسی دانسته و فرمودند:

ملت ایران در چارچوب قانون خود، آزاد است تا مسئولان کشور را بر اساس رأی و نظر خود انتخاب نماید که اگر از عملکرد مسئولان راضی باشد، انتخاب آنها را ادامه می‌دهد و چنانچه رضایت نداشته باشد، انتخاب خود را تغییر خواهد داد.^۲

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری. بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی (۸۵/۹/۲۲).

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله خامنه‌ای مدظله العالی (۸۶/۵/۲۱).

آفات عدم حضور و انتخاب نادرست

انجام ندادن هر تکلیف شرعی برای مسلمین، علاوه بر آنکه عذاب الهی را در پی دارد، آثار وضعی آن در این دنیا گریبانگیر آنها شده و آفاتی را برای زندگی دنیایی ایجاد خواهد کرد. بدیهی است، چنانچه آن تکلیف شرعی تعطیل شده از سوی مردم، مربوط به سرنوشت عمومی و ارکان اساسی جوامع بشری باشد، دامنه آسیب‌های مزبور عمومیت بیشتری پیدا کرده و دود آن به چشم همگان خواهد رفت.

نهج البلاغه امام علی علیه السلام مهمترین سند دینی است که بسیاری از اصول و ضوابط و نیز آسیب‌های اجتماعی و سیاسی جوامع انسانی را گوشزد نموده و رهنمودهای فراوانی در این باب برای جهانیان به ویژه مسلمانان به ارمغان نهاده است.

در دورانی که زمام امور در بخش‌هایی از سرزمین‌های اسلامی به دست فرمانروایانی نالایق و دنیاطلب همانند معاویه و... افتاده بود، امام علی علیه السلام بهترین کارگزار سیاسی خویش (مالک اشتر) را به همراه دستورالعملی ارزشمند و جامع به سوی مصر فرستاد و در بخشی از آن منشور حکومتی و سیاسی، به خوبی دغدغه خود را از مفاسد حاکمیت غیر صالحان (معاویه و...) اینگونه ابراز داشته است:

...از آن تأسف می‌خورم که امور مردم به دست نادانان و گناه‌کاران بیفتد.

(در این صورت) آنان مال خدا را دست به دست بین خود می‌گردانند،

بر فقه و حقوق اسلامی می‌فرمایند: عدم دخالت ملت، از مراجع و علما بزرگ تا طبقه بازاری و کشاورز و کارگر و کارمند، همه و همه مسئول سرنوشت کشور و اسلام می‌باشند، چه در نسل حاضر و چه در نسل‌های آتیه. و چه بسا که در بعضی مقاطع عدم حضور و مسامحه، گناهی باشد که در رأس گناهان کبیره است.

سپس فرمود:

اکنون ما باید از آن توطئه‌ها و مفاصلی که از انزوای متدینین پیش آمد و سیلی‌ای که اسلام و مسلمین خوردند، عبرت بگیریم و بدانیم و بفهمیم که نظام اسلام و اجرای احکام آسمانی آن و مصالح ملت و کشور اسلامی و حفظ آن از دستبرد اجانب، بستگی به دخالت اقشار مختلف و به‌ویژه روحانیون محترم و مراجع معظم دارد و اگر خدای نخواست بر اسلام یا کشور اسلامی از ناحیه عدم دخالت در سرنوشت جامعه، لطمه و صدمه‌ای وارد شود، یک‌یک تمام ملت در پیشگاه خدای قهار توانا مسئول خواهیم بود و نسل‌های آینده که ممکن است از کناره‌گیری‌های کنونی مورد هزارگونه تجاوز واقع شوند، ما را نبخشند.

وی همگان را به این مهم اجتماعی - سیاسی هشدار داده و می‌فرمایند: نقش بسیار فعال داشته باشید که خدای نخواست مجلس یک مجلسی نشود که به واسطه ورود بعضی عناصر غیر صالح به تدریج کشته شود به طرف شرق یا به غرب و همان بشود که در زمان سابق بود و همان بگذرد بر ما و شما که در زمان سابق می‌گذشت.^۱ اگر مسامحه کنید، مسئول

بندگان خدا را برده خویش می‌سازند، با نیکان می‌جنگند و بدکاران را یاور خویش قرار می‌دهند.^۱

آری، امام علیه السلام حاکمیت سیاسی را حقی از سوی خداوند و متعلق به او دانسته است و همواره از سلطه انسان‌های فاسق و بی‌دین بر این حق الهی و جامعه اسلامی نگران و اندوهگین بود. تأسف امام علی علیه السلام بر این بود که چگونه ناهلان به جای شایستگان نشستند و انقلاب اسلامی پیامبر صلی الله علیه و آله را به انحراف کشانده و آرمان‌های مقدس آن فرستاده الهی را نقش بر آب کردند.

از این رو چنانچه مردم، فاسدان را برگزینند، جامعه اسلامی نیز به سمت حکومت فاسدان حرکت می‌کند و در نتیجه، خداوند ستمگران را بر مردم آن دیار چیره خواهد کرد. امام جواد علیه السلام می‌فرماید:

هر امتی که به کتاب آسمانی بی‌اعتنایی کردند، خداوند دانش کتاب را از آنها بازگرفت و آن‌گاه که سلطه و ریاست دشمنان را پذیرفتند، خداوند دشمن را بر آنان چیره ساخت.^۲

بی تفاوتی، گناهی بزرگ

امام علی علیه السلام فرمودند:

در صورت عدم حضور خوبان و اداره امور کشور بدست شایستگان، مسند حکومت و سیاست توسط ظالمان و غارتگران ربوده خواهد شد و سکوت در مقابل ظالمان به مثابه رضایت و همراهی با آنان تلقی می‌گردد.^۳

حضرت امام خمینی علیه السلام با استناد به متون خدشه‌ناپذیر دینی و روح حاکم

۱. نهج البلاغه، نامه ۵۳.

۲. فروع کافی، ج ۸، ص ۵۳.

۳. نهج البلاغه، نامه ۵۳.

۱. صحیفه نور، ج ۱۸، ص ۲۶۳.

بیایند و قبضه کنند؛ مثل صدر مشروطه که رفتند کنار، اشخاصی که متحد بودند و قبضه کردند مشروطه را آنهایی که متعهد به اسلام نبودند، اسلام را به آنجا کشاندند که همه دیدند. اگر در صدر مشروطه مؤمنین آمده بودند، روشنفکرهای متعهد آمده بودند و مسلمان‌های متعهد آمده بودند و قبضه کرده بودند مجلس را و نگذاشته بودند که دیگران بیایند مجلس را بگیرند، ما به این روزگار نمی‌رسیدیم، ما مملکت مان خراب نمی‌شد، ما عزت‌مان از بین نمی‌رفت.^۱

آیت‌الله مکارم شیرازی در این باره می‌فرماید:

برای بعضی‌ها واجب است کاندیدا شوند. کسی که می‌داند صالح است و اگر به میدان نیاید، جای او را یک فرد ضعیف یا ناصالح می‌گیرد، او باید به میدان بیاید. برای بعضی‌ها واجب است به میدان بیایند یا واجب عینی دارد یا واجب کفایی دارد...^۲

گسترش ظلم

امام خمینی نیز افزوده‌اند:

باید کاری کنیم که ظلم نباشد و ظالم از بین برود. اگر دیدیم در این دوره خلاف شده و به افرادی ظلم شده باید تلاشمان را بیشتر کنیم تا خلاف و ظلم را از بین ببریم نه این‌که برویم از صحنه خارج شویم، زیرا اگر از صحنه خارج شویم ظلم بیشتر می‌شود پس باید اجتماعمان را بیشتر کنیم و بیشتر در صحنه حاضر باشیم.^۳

هستید پیش خدای تبارک و تعالی، اگر نروید و رأی ندهید و آنها که جدیت دارند به این‌که وارد بشوند در مجلس و به هم بزنند اوضاع ایران را، آنها خدای نخواستہ بروند، مسئولیتش به عهده شماست مستقیماً، مسئولیت همه طبقات دارند، مراجع مسئولند، علما و ائمه جماعت مسئولند، خطبا مسئولند، تجار مسئولند، بازرگانان مسئولند، دانشگاهی ما مسئولند، طلاب علوم دینیہ مسئولند، کارگرا مسئولند، همه مسئولند.^۱

ایشان همچنین فرمودند:

اگر خدای نخواستہ از عدم مشارکت شما یک لطمه‌ای بر جمهوری اسلامی وارد بشود. بدانید که احاد ما که این خلاف را کرده باشیم خدای نخواستہ، مسئول هستیم، مسئول پیش خدا هستیم، مسئله ریاست جمهور نیست، مسئله، مسئله اسلام است.^۲

ذلت جامعه اسلامی

تکلیف شرعی مزبور نه تنها برای انتخاب‌کنندگان بلکه برای انتخاب‌شوندگان و کاندیداها نیز ثابت خواهد بود زیرا چنانچه افراد شایسته از حضور در صحنه انتخابات و کاندیدا شدن امتناع ورزند، چه بسا افراد بی‌لیاقت یا ضعیف و ناشایست، آن جایگاه سرنوشت‌ساز را غصب کرده و موجب انحراف در روند جامعه گردند.

بنیانگذار جمهوری اسلامی فرمودند:

اگر مؤمنین کنار بروند، آنهایی که متعهد به اسلام هستند کنار بروند و اینها

۱. همان، ج ۱۲، ص ۱۹، ج ۱۹، ص ۱۹۵.

۲. همان، ج ۱۲، ص ۵۸.

۱. همان، ج ۱۲، ص ۵۸.

۲. ویژه‌نامه منشور اخلاقی انتخابات، اسفند ۱۳۸۶، ص ۴.

۳. صحیفه نور، ج ۱۸، ص ۱۸۰ (۶۲/۹/۲۰).

بی‌توجهی در انتخاب، سرنوشت سوئی را برای دنیا و آخرت رای‌دهندگان و شخص رئیس‌جمهور رقم خواهد زد، از این رو باید مواظب باشیم انتخاب رئیس‌جمهور سیلی به اسلام نباشد، بلکه با انتخاب خود سربازی فداکار را در صحنه دفاع از اسلام و منافع مسلمین وارد کنیم.

ایشان عاقبت چنین فرد منتخبی را گوشزد کرده، می‌فرماید: اگر ریاست‌جمهور خوب باشد آن است که خدمت به ملت می‌کند و اگر بد باشد آن است که راه جهنم را باید بپیماید.^۱

بنابراین، سپردن زمام امور یک کشور به دست دیگران به طور کورکورانه و بدون تحقیق و بررسی همه‌جانبه، کاری غیر عاقلانه و معارض با توصیه‌های دینی و فتاوی‌ای فقیهان خواهد بود و همچنین نیز از مصادیق کمک به متجاوز و غاصب خواهد بود و رأی‌دهنده مسئول عواقب انتخاب خود خواهد بود. حضرت آیت‌الله گلپایگانی فرمود:

کسانی که متدین و ملتزم به احکام اسلام نیستند و اهل نماز و روزه و وظایف شرعیه نمی‌باشند، لیاقت عهده‌داری مشاغل اجتماعی اسلامی و مناصب عمومی را ندارند و اگر عهده‌دار شوند غاصب و متجاوز به حقوق عمومی شناخته می‌شوند.^۲

پاسخگویی در محضر الهی

از آن‌جا که بر اساس تعالیم دینی، همه انسان‌ها در مقابل اعمال خویش پاسخگو هستند و در برابر خدای بزرگ باید پاسخ‌قانع‌کننده‌ای برای

در اول مشروطه اصناف بازار هم و کلاهی داشتند، انتخابات تا اندازه‌ای دست مردم بود بعد کم‌کم آنهایی که فاسد بودند کار را طوری کردند تا متدینین را از مجلس کنار گذاردند. آنها هم مقاومت نکردند و کنار رفتند، بعد دیدید که مجلس را چه کردند، هر کاری که خواستند انجام دادند اگر در آینده مجلس یک قدم عقب‌نشینی کنیم در آینده نزدیک ما را کنار خواهند گذاشت.^۱

آیت‌الله العظمی صافی گلپایگانی نیز در این باره چنین نگاشته است:

اعانت ظلمه و کسانی که با دین و احکام دین، ضدیت و معاندت دارند و همراهی نمودن با آنها در ظلم و ستم، تجاوز به حریم دین و حرام است.^۲

ضررهای جبران‌ناپذیر

با توجه به اینکه هر نوع انتخاب ناصحیح، سرنوشت یک جامعه و کشور را حداقل به مدت چهار سال دستخوش بحران یا شکست و ناکامی‌های جبران‌ناپذیر فرهنگی، سیاسی و اقتصادی می‌کند و حقوق آن ملت را ضایع کرده و ضررهای بیشماری را متوجه آنان می‌کند، بر همگان لازم است تا با درایت و هوشیاری کامل این قدرت عظیم را به‌کامدیدی اصلاح و گذار نمایند. بنیانگذار جمهوری اسلامی امام خمینی علیه‌السلام در این باره می‌فرماید:

سرنوشت اسلام و مسلمین را به دست کسی که لایق برای این مقام نباشد ندهید.^۳ انتخاب رئیس‌جمهور، خواندن نماز و گرفتن روزه نیست که اگر همراه با شرایط نبود تنها باطل باشد و به صورت صحیح اعاده گردد. بلکه

۲. WWW.Saafi@Saafi.Net

۱. همان، ص ۱۹۸.

۳. صحیفه نور، ج ۱۱، ص ۱۵۲.

۲. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۷۳۷.

۱. همان، ص ۲۴۹.

رفتارهای متفاوت خویش داشته باشند، لذا شرکت در انتخابات و رأی دادن به کاندیدای مورد نظر نیز به عنوان یک وظیفه و تکلیف شرعی قلمداد می‌شود. از این رو، چنانچه گزینش افراد منتخب بر اساس معیار حق و شرع صورت نپذیرد، مردم باید در قبال انتخاب خویش پاسخگو باشند.

علاّمه سید محمد حسین فضل‌الله (از مراجع ژرف‌اندیش شیعه در کشور اسلامی لبنان) در این باره چنین نگاشته است:

... رأی‌دهنده مسئولیت کارها و اقدامات کاری نامزدی را که به او رأی داده - در صورت پیروزی او - بر عهده دارد. بنابراین، شرعاً جایز نیست که انسان به کسی رأی دهد که به سلامت خط فکری و سیاسی و اقتصادی و فقهی او اطمینان نیافته است. چنان که جایز نیست انسان، شخص یا شورایی را برگزیند که انتظار می‌رود حکمی برخلاف احکام اسلامی در سیاست و اقتصاد و مسایل اجتماعی تصویب کند.

بر رأی‌دهنده لازم است تا همه جوانب مسئله را بررسی کند. اگر نامزدی مؤمن به خدا و دوستدار او بود، باید از او حمایت کند و اگر نامزدی، سر دشمنی با خدا و دین خدا را داشت، انسان باید به یاد داشته باشد در روزی که هر کس با خود مجادله خواهد کرد و خداوند از انسان‌ها بازخواست خواهد کرد، باید در محضر خداوند پاسخگوی اعمال نیک و بدش باشد.^۱

فصل دوم

شرایط، وظایف و اختیارات انتخاب‌شوندگان

۱. نشریه پرتو اندیشه، آیت‌الله سید محمد حسین فضل‌الله، شماره ۸، ص ۴۵، مکتب الاعلامی - قم

همه کسانی که به عنوان نامزد انتخاباتی، در صحنه تصمیم‌گیری مردم حاضر شده و مورد گزینش و انتخاب یک ملت جهت تصدی امور کشور در قوه مقننه یا مجریه یا دستگاه‌های نظارتی واقع می‌شوند می‌باید از صفات و توانمندی‌های ویژه‌ای برخوردار باشند. این عده از نخبگان که کارگزاران نظام جمهوری اسلامی شمرده می‌شوند، علاوه بر داشتن رأی قاطع و قانونی مردم، در صورتی دارای مجوز شرعی برای حاکمیت بر مردم هستند، که از شرایط و صلاحیت‌های قابل قبول شرع مقدس اسلام برخوردار باشند. بدیهی است کاندیدایی که فاقد صلاحیت‌های شرعی باشد، علیرغم به دست آوردن رأی اکثریت، و جاهت قانونی و شرعی برای وکالت مردم و تسلط بر امورات آنان را نخواهد داشت. زیرا رأی اکثریت الزاماً نشان‌دهنده حقانیت نیست. بلکه مشروعیت از نظر اسلام در همه ابعاد برخاسته از وحی خداوند سبحان و سخن پیامبرش است.

در این فصل برخی شرایط کارگزاران از منظر دینی بررسی می‌شود.

الف: شرایط انتخاب‌شوندگان

۱. شایستگی

مبنای دین اسلام بر این اصل استوار شده که انسان‌ها در تمام مراحل زندگی در برابر اعمال خود مسئول هستند. آدمی اگر برای انجام امری که توانایی آن را دارد، پیش قدم نشود و خود را به بی تفاوتی زده یا سهل‌انگاری کند، در پیشگاه خداوند مسئول است، همچنین اگر صلاحیت و توانایی انجام آن را نداشت، ولی هوای نفس او را به این امر واداشت و وارد میدان رقابت گردید و حق خدمت یا مسئولیت را از افراد توانا و شایسته غصب کرد و سرانجام از جایگاه مدیریتی یا مسئولیتی برخوردار شد، نزد خداوند و پیامبرش و همه مسلمانان مسئول خواهد بود. این اصل در تمام مراحل زندگی انسان جاری است و اختصاص به موضوع مشارکت در انتخابات یا دیگر مسئولیت‌های سیاسی و اجتماعی نخواهد داشت. بدیهی است، کسانی که از طریق تبلیغات و فعالیت‌های سیاسی برای فرد غیر صلاحیت‌دار تلاش نمایند و به تصرف غاصبانه مقام سیاسی یا اجتماعی چنین افرادی رضایت داشته باشند، خود نیز مرتکب گناه شده‌اند. رسول اکرم ﷺ در این باره می‌فرماید:

«مَنْ تَقَدَّمَ عَلَى قَوْمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَهُوَ يَرِي أَنَّ فِيهِمْ مَنْ هُوَ أَفْضَلُ مِنْهُ، فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْمُسْلِمِينَ.»^۱

هرکس خود را بر جمعی از مسلمین جلو بیاندازد، در حالی که می‌داند، فردی شایسته‌تر از او در میان آنان است، یقیناً به خدا و پیامبرش و مسلمین خیانت کرده است.

پیشگامی یا مدیریت و به دست گرفتن پست‌ها و مقامات اجتماعی و سیاسی از ارکان اساسی حاکمیت‌ها می‌باشد. براساس این اصل مهم، وظیفه هر فرد مسلمان متعهد است که در صورت داشتن توانایی حضور و نیز برخورداری از شرایط و صلاحیت‌های لازم در سنگرهای خدمت به مردم، خود را معرفی و نامزد کند. به یقین چنانچه افراد شایسته و دارای صلاحیت در این صحنه حاضر نشوند، میدان برای تصدی اختیارات مردم از سوی افراد نالایق باز خواهد شد.

امام راحل رحمته الله نیز این اصل سیاسی را یادآور شده و می‌فرماید: کسانی که خود را کاندیدا می‌کنند یا کاندیدای گروه‌هایی هستند، اگر خود را صالح برای وکالت در یک چنین مجلسی نمی‌دانند و وجود آنها در این مکان نفعی برای کشورشان ندارد، خدای متعال را در نظر بگیرند و رضای او را بر رضای خود مقدم دارند و چنین خلاف ناشایسته‌ای را مرتکب نشوند.^۱

آیت‌الله مکارم شیرازی درباره حرمت کاندیدا شدن برخی افراد فرمودند: برای برخی نیز کاندیدا شدن حرام است، زیرا آنها می‌دانند از عهده این مسئولیت برنخواهند آمد و تنها در پی منافع شخصی و جناحی خود هستند.^۲

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با اشاره به لزوم توجه به معیارها در انتخاب نامزدهای شایسته افزودند:

تدین، کارآمدی، دلسوزی و شجاعت، چهار شرط اصلی انتخاب کاندیداهای مناسب و شایسته است که می‌توان با شناخت فردی و یا مراجعه به افراد

۱. صحیفه نور، ج ۱۸، ص ۲۳۲ (۶۲/۱۱/۲۲). ۲. ویژه‌نامه منشور اخلاقی انتخابات، اسفند ۱۳۸۶.

۱. الغدیر، ج ۸، ص ۲۹۱.